

djelom tributarnih država na muslimanske i kršćanske razmatra specifičnosti njihova odnosa prema Carstvu na temelju izdanih 'ahdnama i berata. Usporedbom niza autonomnih osmanskih enklava - od Murcije u Španjolskoj do Meke u Saudijskoj Arabiji - autor je zaključio da osmanski tributarni sustav nije bio ujednačen nego je riječ o "konglomeratu lokalnih autonomnih zajednica u sklopu osmanskoga Commonwealtha" (419). Prilog *What is Inside and What is Outside? Tributary States in Ottoman Politics* (421-432) Dariusza Kołodziejczyka sa Sveučilišta u Varšavi relativizira kriterije koji određuju status tributarnih država postavljajući kontroverzno pitanje: zašto se Venecija i Poljska, unatoč tributu koji su plaćale Porti, smatraju samostalnim državama izvan granica Osmanskoga Carstva? (429)

Objavljena publikacija jest hvalevrijedna sinteza u kojoj je status tributarnih osmanskih država po prvi puta sagledan u komparativnoj perspektivi. Prilozi se međusobno nadopunjavaju i stvaraju širu sliku odnosa Porte prema rubnim satelitima od kojih je svaki, ovisno o geopolitičkome položaju i interesima Porte, stekao osobiti stupanj samouprave i autonomije. Na omotu publikacije nalazi se portret dubrovačkoga poklisara Marojice Kaboge, koji simbolizira diplomatske predstavnike svih tributarnih država, a posebno ističe važnost Dubrovačke Republike, koja je uživala izniman status u tributarnome sustavu Osmanskoga Carstva. Budući da prikazani zbornik predstavlja novitet među osmanističkim studijima, pokrenuta je inicijativa za njegovim proširenjem i objavljivanjem na hrvatskome jeziku, a koje se u izdanju Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku i pod uredništvom Domagoja Madunića i Vjerana Kursara očekuje početkom 2014. godine.

Ruža Radoš

Josip Vrandečić, *Borba za Jadran u ranom novom vijeku: mletačko-osmanski ratovi u venecijanskoj nuncijaturi*, Split: Filozofski fakultet u Splitu – Odsjek za povijest, 2013., 295 stranica

Na ovogodišnjoj 25. *Knjizi Mediterana* u Splitu je predstavljena nova knjiga Josipa Vrandečića *Borba za Jadran u ranom novom vijeku: mletačko-osmanski ratovi u venecijanskoj nuncijaturi* u izdanju Odsjeka za povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu. Kako je sam autor istaknuo, knjiga je nastala na temelju zapisa dalmatinskoga franjeva trećoredca Danijela Zeca, koji je s velikim marom probirao spise mletačke nuncijature u Tajnome vatikanskom arhivu, a koji su se odnosili na mletačko-osmanske ratove u Dalmaciji u osvit ranoga modernog doba. Ti se zapisi danas čuvaju u Državnome arhivu Zadar, a autoru su poslužili kako bi prikazao protuturske ratove u Dalmaciji onako kako su o njima čuli i Rimu prenijeli papinski veleposlanici u Veneciji.

U konceptualnome smislu knjiga je podijeljena na tri veća dijela. U prvome i najvećemu dijelu "Bastionska tranzicija" (19-149) autor opisuje mletačku defanzivnu politiku prema Osmanlijama, koja se najizravnije ogledala u novome bastionskom graditeljstvu *alla moderna*. Naime, u nemogućnosti da se konkretnije suprotstavi osmanlijskoj vojnoj sili u zaleđu dalmatinskih gradova, Mletačka Republika štitila je lokalno stanovništvo uz pomoć svojih graditelja, projektanata i inženjera podizanjem fortifikacijskoga sustava bastiona oko gradova najizloženijih osmanlijskome prodoru. Međutim, unatoč velikim ulaganjima dugotrajni Kandijski rat otkrio je sve slabosti takve defanzivne politike koja je naposljetku ostala bez svojega strateškog cilja i kopnene misije. Nepovoljna crta razgraničenja, na-

zvana po mletačkome povjereniku Naniju, prisilila je Republiku na promjenu svoje politike prema Osmanlijama.

Prelazak Venecije u vojnu ofenzivu autor analizira u drugome dijelu knjige pod nazivom "Vojni zamah" (151-223). Naime, na krilima savezništva s papinstvom, Habsburgovcima i Poljacima Venecija poduzima niz vojnih protuudara, no pravi će uspjesi uslijediti tek kada u sastav svojih redovitih snaga službeno prihvati te integrira i lokalno kršćansko stanovništvo. Drugačiji odnos snaga krajem 17. stoljeća pokazat će i nova granična linija Grimani, kojom će Venecija potvrditi svoje proširenje u Dalmaciji iako, doduše, bez kopnene veze između Neretve i Boke, koja će trajno odvajati osmanski koridor na Sutorini i Kleku. Ipak, početkom 18. stoljeća, nakon gubitka Peloponeza, Venecija će se ponovno suočiti s gubitkom svojega jadranskog monopola gdje su i Francuzi i Habsburgovci grubo kršili mletački politički primat, a Osmanlije vojni. Međutim, nakon vojne konsolidacije Republika je ipak uspješla sačuvati Sinj, a potom osvojiti i Imotski, što će se pokazati krajnjim dometima njezine vlasti u dalmatinskom zaleđu.

Treći dio knjige "Stagnacija" (225-260) prikazuje *finis* Venecije u novim protonacionalnim, vjerskim i prosvjetiteljskim okolnostima u Dalmaciji. Nakon ukidanja prastare aristokratske republike Dalmacija će se probuditi uz novi duh građanske demokracije koju su širile francuske trupe. Ipak, uspavana u povijesnoj dekadenciji i sklona kultu carske ličnosti, Dalmacija će se prikloniti prosvjetiteljskoj misiji Habsburgovaca čiji će neprijeporan utjecaj na istočnome Jadranu biti uzdrman tek s prvim sukobima nadolazećega svjetskog rata.

Na koncu možemo zaključiti kako ova knjiga donosi sasvim nov pogled na povijest mletačko-osmanskih odnosa u Dalmaciji radnomodernoga doba. Novi metodološki

pristup Josipa Vrandečića, u kojemu se neki od najvećih islamsko-kršćanskih sukoba promatraju kroz prizmu mletačkih veleposlanika u Rimu, obogaćuje domaću historiografiju novim istraživačkim paradigmama, no ujedno poučava i širu javnost ovoj neiscrpnj temi vjersko-političkih sukoba u ranome novom vijeku.

Tonija Andrić

Slaven Bertoša, *Migracije prema Puli: primjer austrijske Istre u novom vijeku*, Pazin, Katedra Čakavskog sabora, 2012., 176 stranica

Dr. sc. Slaven Bertoša, cijenjeni stručnjak za ranonovovjekovnu povijest Istre i sjevernojadranskoga prostora te redoviti profesor u trajnome zvanju Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, napisao je monografiju - podijeljenu u trideset kraćih poglavlja - u kojoj je opisao različite aspekte života doseljenika s područja austrijske Istre u Puli u novome vijeku. Temeljena na analizi matičnih knjiga grada Pule, ova knjiga predstavlja važan doprinos istraživanju povijesti austrijskoga dijela Istre, koji je do danas ostao znatno slabije proučen od mletačkoga dijela.

U *Uvodnome dijelu* (7-12) Slaven Bertoša precizno navodi koji je prostor obuhvaćala austrijska Istra. Crkvena podjela nije se poklapala s političkom tako da su teritorij Pazinske knežije dijelile četiri biskupije: puljska, tršćanska, porečka i pićanska. S obzirom da je u novovjekovnome razdoblju u Puli broj umrlih bio veći od broja rođenih, grad je ostao naseljen samo zahvaljujući priljevu novih stanovnika. Doseljenici s područja austrijske Istre dolazili su u Pulu u velikome broju te se stalno spominju u matricama od 1613. do 1817. godine, koje su